PĂRERILE

UNUI

TRĂDĂTOR DE NEAM

DE

VASILE PÂRVAN

BUCUREȘTI
INST. DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL S-sor ION ST. RASIDESCU
16, STRADA PARIS (FOSTĂ DOAMNEI), 16
1914. 38.804.

La începutul răsboiului european România era împărțită în două tabere cu totul neegale: una, restrânsă, apărând loaialitatea absolută față de Austro-Ungaria, cu care aveam tratat de alianță; ceealallă, foarte numeroasă, filofranceză, cerând alianța cu Tripla înțelegere, pentru a ne cuceri așa zisul Ardeal (de fapt însă toată Ungaria locuită de Români). Neutralitatea hotărîtă la început a fost un conpromis între cele două curente, cari și-au dat reciproc răgaz de holărîre, până ce situația de pe câmpul de răsboiu se va fi clarificat măcar cât de puțin în vreun chip. Prima intrare a Rușilor în Bucovina și Maramureș, alăturea cu respingerea de Francezi a primei ofensive germane spre Paris, a hotărît la noi biruința partidului contrar Triplei, adică prin neutralitatea Italiei, Dublei Alianțe.

Presa română a îmbrățișat încă dela început, în cea mai mare parte, ideia alianței noastre cu Tripla înțelegere și pentru a câștigă opinia publică, în primul timp foarte prudentă și rezervată, au prezentat toate faptele de arme de pe diferitele câmpuri de luptă într'o anume lumină, tendențioasă, care împiedecă judecata rece, strict și exclusiv românească a faptelor, și puteâ astfel împinge la un gest necugetat, numai și numai din prietenia pentru Franța.

Nu tot așâ de repede ca avântul pentru Franța mergeà însă pregătirea noastră de răsboiu; de asemenea tratativele diplomatice pentru asigurarea la «masa verde» a rezultatelor obținute prin jertfa noastră de sânge mergeau foarte încet. Până în momentul de față România nu-și are încă diplomatic asigurată *definitiv* granița de Sud și nici celelalte pregătiri nu sunt la punct. De altfel cum nu sunt nici în Ralia, care însă lucrează cu intensitate febrilă la punerea ei în stare de apărare și de altă parte păstrează o rezervă foarte înțeleaptă în manifestarea internațională a sentimentelor sale.

Curentul național de cucerire a teritoriilor române din Ungaria se identifică azi la noi cu țara întreagă. Nerăbdătorii, reprezentați mai ales prin partidul conservator-democrat, care proclamase la început neutralitatea leală și definitivă (!!), formează acum un grup aparte, «outré», caro nu vreà nici o discuție liniștită asupra posibilităților și mijloacelor de adus la îndeplinire idealul național, ci consideră ca un act de trădare a neamului, orice rezervă față de insistențele prea puțin asigurătoare până acum ale Triplei-Ințelegeri.

Acești nerăbdători constituiseră acum câteva săptămâni o ligă, numită «Acțiunea Națională», care să grăbească mâna guvernului în declararea răsboiului împotriva Austriei, după ce cu două luni înainte aduseseră lucrurile acolo că se vorbeà de o abdicare a dinastiei noastre. Acest curent violent franco-lil, ruso-fil și anglo-fil, sprijinit apoi de întreaga presă, amenință, a face din noi un fel de *Turcie* a Triplei-Ințelegeri.

Exemplul de măreață fermitate și stăpânire do sine a Italiei, alăturea de prudența patriotică a Greciei și Bulgariei, sunt însă pentru guvernul nostru un puternic sprijin moral în politica externă de multă cumpănire și rece pregătire a viitoarei noastre acțiuni. Partidul conservator merge în această privință foarte hotărît alăturea de cel liberal.

Liga culturală, care de un sfert de veac pregătește conștiințele pentru această mare faptă a unirei tuturor Românilor, n'aro nici un motiv să fie tocmai acum nerăbdătoare, precum sunt atâtea persoane care de-abia de câtevà luni au început a gândi ca Liga, și deci au tot motivul să-și afirme cât mai energic *noul lor ideal politic*, față de cel vechiu de politică exclusiv internă.

Autorul acestor rânduri prezentând într'o conferință la Ateneu în seara de 9 Noemvrie 1914, situația noastră actuală din punctul de vedere al aspirațiilor naționale în legătură cu pregătirea noastră și conflictul european, a accentuat încă odată vechea sa convingere, exprimată in numeroasele sale conferințe ținute de atâția ani în întreaga țară, ca membru al Ligei Culturale, că vii-

torui neamului nostru atârnă de *seriozitatea, adâncimea și noutatea culturei noastre,* singura în stare de a formà mari caractere și mari personalități creatoare, cari să poată întâiu întruchipà *completa unitate națională,* iar apoi menține și crește întru cel mai îndelungat viitor marele trup și suflet al neamului nostru romanic din mijlocul Orientului, total deosebit de toți vecinii săi ca rasă și aspirațiuni. Totuși el a fost de astă dată cu violență atacat de presa naționaliștilor de viță nouă, în special „Dimineața-Adevărul“, „Acțiunea“ și „Epoca“, și prezentat întregei țări ca un dușman al aspirațiilor noastre naționale. O sumă de oameni de bună credință s'au lăsat înșelați, și nu au fost de fel crutători cu „odiosul“ conferențiar, pe care, în urma dibacei campanii dusă de presa mai sus pomenită, ca și de patrioții de curând botezați întru naționalismul militant, au reușit apoi în adunarea Ligei Culturale, secția București, ținută la 7 Dec. c., să îl excludă din Ligă «pentru atitudinea sa anti-românească», împiedicându-l astfel de a luà parte la congresul general al Ligei, ce are să se ție la 14 Dec., și pe care el îl așteptă în toată liniștea spre a-și spune încăodală părerile sale și a pune în adevărata lor lumină acuzațiile ce i s'au adus.

Excluderea sa din Ligă îl cruță de a face cunoștință directă cu delicatețele de limbaj și cu manierele distinse ale insultătorilor săi, și deci într'un fel îi e binevenită. Pentru oamenii de ispravă ai acestei țări el dă aici spre lămurire asupra părerilor sale următoarele două documente.

I.

Memoriu citit la comitetul central al Ligei în ședința dela 30 Octomvrie 1914, și în urma căruia autorul a fost delegat să ție conferința dela Ateneu, în seara de 9 Noemvrie 1914.

Liga Culturală păstrează o iubire egală Românilor de pretutindeni. Ea nu poate renunța de dragul nici unei puteri streine protectoare și de dragul nici unei alianțe onorabile, la vreo parte din corpul sacru al națiunei. Liga

nu poate aproba punctul de vedere al acelora cari pentru a obține o parte din pământul românesc, jertfesc și renunță pentru totdeauna la milioane de frați, do supt stăpâniri momentan interesate la prietenia noastră. Liga nu recunoaște nici o preferință față de marile puteri. Dacă unilatea națională e să vie cu ajutorul puterilor centrale nu ne e mai puțin scumpă, decât dacă ne va veni cu acel al Triplei Ințelegeri. Liga nu iubește nici Franța, nici Germania, mai mult ca însăși patria daco-română dintre Tisa și Nistru. Pentru Ligă politica externă a României aro a ii determinată numai de scopuri exclusiv, dacă vreți, șovinist românești. Câtă vreme Rusia nu începe prin a ne da înapoi ce ne-a luat în 1812, ci ne oferă numai de la dușman, ea nu ne e mai simpatică decât Germania, care nu găsește nimic mai bun ca să ne atragă do partea ei, decât promițându-ne pe Românii din Serbia și pe cei din Basarabia.

Liga nu poate primi punctul de vedere al Triplei Ințelegeri, ca noi să dăm înapoi Cadrilaterul, câștigat cu jertfa *fatală* a Românilor macedoneni, a miilor de ostași morți de holeră în 1913, și cu pierderi economice incalculabile, dacă aceiași Triplă Ințelegere nu ne dă ea întâi exemplul jertfei dându-ne înapoi Basarabia cea cu 45.000 km. p. și cel puțin 1½ milioane de Români.

Liga nu poate primi nici punctul de vedere austro-german, de a rămâne în neutralitate și de a nu-i atăcă pe prețul problematic al unor reforme ridicole în Ungaria românească și al cucerirei pentru noi a Basarabiei.

Liga dorește ca guvernul să-și pregătească diplomatic și răsboinic situația, astfel ca, *fără a renunța la nimic din marele ideal național*, declarând cavalerește că nu socotește definitiv închisă nici-o chestie ce ar mai rămâne pendinte din *completa unitate națională*, el totuși la momentul oportun să poată ocupà *și menține* întregul Ardeal, întregul Banat, Bihorul cu o linie până cel puțin imediat la Nord de Macău și Arad și la Vest de Ciaba, Oradea Mare, Careii Mari, Sătmar și Hust, precum și tot ce-i românesc în străvechile burguri ale romanității moldovene Maramureșul și Bucovina.

Liga dorește ca guvernul să nu se grăbească a intrà în acțiune înainte ca Tripla Ințelegere să ii garantat cu aceiaș energie ca pentru Belgia, favorabil, și pentru Turcia, defavorabil, aceste granițe vestice și nordice ale României. Liga socotește că ar fi o crimă națională de a periclità situația strălucită actuală a Regatului fără a aveà siguranța că la «masa verde», Anglia (de acord cu Franța) nu va fi contra aspirațiilor noastre naționale, susținând din punctele ei de vedere egoiste o Ungarie independentă și o Austrie neîmpărțită, ca obstacole puternice la înainlarea Rușilor spre Sud-Vest.

Liga nu se poate alipi la acțiunea necugetată a acelora, cari din prea mare dragoste pentru Franța, uită datoriile elementare de prudență pe care le au pentru propria lor patrie română.

Liga proclamă încă odată intangibilitatea sacrosanctă a idealului național complet, neiubind pe nimeni mai mult decât po iii ei de pretutindeni, și neurînd pe nimeni mai mult decât pe aceia cari în chip farisaic și egoist ne îndeamnă să vedem salvarea națională acolo unde le convine lor, dar nu recunosc datoria elementară, de cinste cavalerism și nobleță, de a începe opera așa zisă de liberare națională întâiu cu popoarele robite din propriile lor stăpâniri.

Liga nu e grăbită; ea știe să aștepte, nu se lasă înșelată de promisiuni vagi și de sfaturi dubioase, *ci când va crede că a sosit momentul suprem de a salvà, ceeace se poate acum, în acest răsboiu, salvă,* va ridicà țara întreagă, cum a mai făcut și altădată, pentru acei ce vor reprezentà binele public și contra acelora ce reprezintă interese și patimi streine de idealul curat național.

II.

Pregătirea războiului pentru unitatea națională. Conferință ținută la Ateneul Român din București in seara de 9 Noemvrie 1914. (Rezumat).

Un răsboiu pentru unitatea națională a unui neam împărțit între mai multe stăpâniri înseamnă o amenințare a

tuturor statelor vinovate de asuprirea connaționalilor tăi, deopotrivă. Azi ești cu unii, pentru a obține o parte; mâine vei ii cu ceilalți pentru a obține cealaltă parte. Ca politică internă, un atare răsboiu înseamnă o încordare supraomenească spre a puteà nu numai cuceri dela streini, ci și a menține contra lor pentru un întreg viitor cele cucerite.

Ultimii cincizeci de ani au fost la noi prinși de pregătirea și întărirea actualului regat. Idealul unității naționale complete, latent în sufletul oricărui bun român, a rămas numai ca un gând politic foarte îndepărtai. La o împlinire reală a lui nu s'au gândit în chip hotărît decât visătorii. Liga Culturală însă a pregătit mereu conștiința națională întru acest gând; lirește indirect, prin întruchiparea deocamdată numai a unei anume unități a sufletelor românești de pretutindeni. Factorii politici răspunzători s'au dessolidarizat însă mai întotdeauna de acțiunea Ligei, și anume nu numai de formă, față do slreini, ci și real, fiind sceptici cu ea, față de marile greutăți ce se opuneau realizării visurilor ei. Mai de grabă luà streinătatea în serios acțiunea Ligei socotind-o ca o asociație «irredentă» activă, în felul societăților similare vechi și nouă, italiene ori bulgărești.

In ajunul răsboiului balcanic prima noastră grijă a fost siguranța actualului regat față de creșterea puterei bulgare. După campania din 1913, atât poporul cât și oamenii din fruntea țării au început însă a se gândi mai serios la realizarea idealului național. Totuși conflictul european, care să ne dea putința de a intrà în acțiune, erà privit ca destul de îndepărtat, pentru ca agale-agale, oriental, să ne facem și noi pregătirile noastre. Relațiile noastre cu puterile străine n'au fost de fel schimbate în vederea nouei noastre acțiuni. Am continuat prietenia cu Austro-Germania și am primit rece avansurile Rusiei. In Balcani am rămas tot într'o foarte rezervată expectativă. Relațiile noastre cu Italia, așà de greu lovite în timpul conflictului italo-turc, prin simpatiile noastre pentru Turcia, n'au fost aduse din nou pe calea cea bună cu graba și căldura cuvenită.

Isbucnirea cu totul neprevăzută a răsboiului european ne-a surprins în mijlocul unei foarte încete pregătiri. Primul sentiment a fost acel al groazei față de marele dezastru al culturii europene. Curând apoi, față de imensa forță reprezentată de Tripla-Ințelegere și față de succesul așâ de ușor de anul trecut, au început să se deștepte speranțe și planuri din ce în ce mai nervoase și grăbite. Se vorbia chiar de un fel de «plimbare militară» în Ardeal, ca cea din anul trecut în Bulgaria. Intre curentul politic tradițional, de alipire la Tripla-Alianță și între curentul nou s'a iscat un conflict destul de viu. De oparte și de alta s'au făcut oxagerâri. Astfel pe când tradiționaliștii cei ultra-prudenți și temători de Panslavism cereau ori alipire la Austria ori neutralitate definitivă, naționaliștii români franco-fili cereau imediata intrare în acțiune pentru salvarea Franței și în aceeași vreme pentru a nu pierde momentul favorabil de unitate a noastră cu Românii din Ungaria, așa de pe neașteptate sosit. De multă prudență politică de o parte, de multă franco-filie de alta, se uitâ Românismul însuși.

Căci care sunt interesele noastre? Care e poziția noastră? Care e pregătirea noastră actuală? Intrebări pe care orice bun român trebue să și le pue.

Interesele noastre sunt de a merge acum cu Tripla Ințelegere. Poziția noastră e însă precară, întrucât realizarea complelă a idealului nostru național spre Vest și Nord nu e *deplin* garantată de Tripla Ințelegere (astfel Banatul e promis de Ruși Sârbilor!), și nici nu e simpatică chiar unora dintre popoarele ce par acum a fi de partea noastră. E datoria guvernului, ca In această chestie, el singur în măsură a conduce responsabil treburile statului, să întărească și să asigure definitiv poziția noastră internațională.

In ce privește pregătirea noastră pentru războiul de unitate națională, avem a ne întrebà, e ea completă? Putem intră In ori ce moment, așà cum se cere de cei nerăbdători, sau cumvà fiecare clipă *posibilă* de amânare a acțiunii e neprețuită pentru serioasa trecere a noastră în

stare de războiu? Să ne oprim deci mai deaproape asupra acestei chestiuni, hotărîtoare în momentele de față.

Ce pregătire avem și ce pregătire ar trebui să avem în următoarele direcții.—In cea *națională:* e un ideal foarte nebulos la Românii din țară; unii s'ar mulțămi numai cu un fragment de Ardeal, alții cer și sudul Bucovinei și Ardealul întreg; cei mai mulți uită de *Banat,* Bihor, etc. Presa e ocupată cu intrigele meschine do partid ori cu propaganda pentru Franța, cu telegrame și povestiri despre răsboiul cel mare, — dar ***nu dă informații sigure, continue, insistente despre Românii de dincolo, nu afirmă necesitatea unei întregiri a noastre cu tot ce e românesc dincolo de Munți,*** ci repetă papagalicește după ce i se telegrafiează dela Paris ori Petrograd: «Bucovina», «Ardealul».—Care Ardeal? Cum sunt condițiile de viață socială a Românilor de acolo? Ce reforme imediate trebue să avem în vedere în viața noastră publică când vom ocupă ținuturile transcarpatine, etc.; iată atâtea probleme pe care nimeni nu le tratează, căci nu le concepe. La Românii de dincolo completă dezorientare, iar în clasele burgheze chiar temere de «cucerirea» lor de România. In loc de atâtea articole împotriva Nemților, viitorii noștri adversari, ar fi așa de fericită și folositoare o lămurire a opiniei publice nu numai asupra idealului nostru național apropiat, ci și a celui depărtat, se știo care, asupra jertfelor ce va trebui să facem, etc. — Din punct de vedere *moral*: o oțelire a sufletelor pentru suportarea unui greu și îndelungat răsboiu e absolut necesară; *o solidaritate a tuturor partidelor și personalităților;* o grabă a fiecăruia de a da tot ce poate,—iar nu ceeace avem acum: atâția ciocoi, cari cer locuri de factori poștali ori primari la țară spre a scăpa de mobilizare, în vreme ce la Capșa ori la Dacia strigă *acțiune imediată*; atâția leneși și zăpăciți, cari nu fac decât intrigi și calomnii spre a ajunge la favoruri politice,—și așa mai departe.—***Militar:*** nu pot spune ce avem și ce nu avem, dar pot spune: pentru un râsboiu lung ne trebue încă destul de multe. Și nu e patriotic să cer răsboiu *imediat,* dacă nu am întâi siguranța că îl pot duce cu bine până la

capăt.—*Diplomatic:* trebue să demonstrăm tuturora, dar mai ales Germanilor (cari, spre deosebire de Austriaci, ne-au făcut în trecut atâta bine, și chiar în 1913) dreptatea răsboiului nostru de unitate națională, împotriva lor,— și nu mai puțin să arătăm Rușilor că dorim unitatea noastră națională completă, nu cu ciuntirea Banatului pentru Sârbi, ori cu renunțarea la orice lumină românească în Moldova de peste Prut (unde chiar ei au fost nevoiți să dea oarecari drepturi, atunci când au vrut să se apropie de noi); legăturile noastre cu Italia, mâine poate adversara noastră în Balcani, trebuie să fie nu sentimentale, ci practice, bine definite în privința sferei de influență ce o vom avea fiecare și cu caracter de garanție *reciprocă* a idealurilor noastre înspre Austria, iar nu cu posibilitatea unui dezastru pentru noi, când Italia, obținând tot ce va vrea dela Austria, va lega iară prietenie cu ea și *mai ales cu Germania,* împotriva Franței și Angliei, *rivalele ei în Mediterana,* și noi vom riscă să pierdem ce am cucerit.— *Economic:* suntem datori să organizăm toate instituțiile noastre de credit în chip special pentru lupta ce o vor da și ele, ca să putem face față la greutatea unui mare răsboiu, dus numai cu propriile noastre puteri financiare; de altă parte, trebuie (ca in Germania) să organizăm dela centru și budgetele particularilor, pentru a nu se ajunge la foamete, din nechibzuiala tradițională a cheltuelilor personale obicinuite la noi.—*Social* avem: un brutal egoism al clasei conducătoare (marii noștri bogătași trăind în străinătate, în special în Franța, o iubesc pe aceasta mai mult decât patria lor; la moarte nu lasă nimic pentru binefaceri); la răsboiu ca și în timp de pace, mulți din ei se doresc la partea sedentară, dar la Capșa și la Dacia strigă acțiune imediată; clasa burgheză și cea de jos de o ignoranță copilărească, merge supusă la armată, dar nu are siguranța că boerii se vor interesă de văduvele și orfanii lor. Nu strigând răsboiu, „ura! vrem Ardealul“, vom deșteptă entuziasm pentru campania așa de apropiată peste munți, ci dând celor mulți, cari vor luptă și vor muri, siguranța că familiile lor nu vor rămâne pe drumuri. Nu deșteptând neîncrederea poporului naiv

in guvern, aruncând insulte și calomnii asupra tuturor fruntașilor cari nu vor acțiune imediată, ci chibzuesc încă, dar dimpotrivă formând un singur trup și un suflet, solidarizându-ne în aceiași grijă adâncă de viitorul țării și al neamului, formând o masă compactă de oameni liniștit și serios hotărîți la împlinirea idealului național cu orice preț și orice jertfă a fiecăruia și a tuturora vom ajunge la scopul dorit deopotrivă de toți. Sunt răi patrioți cei ce cer imediat să jucăm totul pe o carte, numai și numai să se salveze Franța și Civilizația. Salvarea Franței nu trebue să treacă peste cadavrul României. Iar mișeii cari la mobilizare fug speriați în toate părțile și cerșesc locuri de primari și de factori poștali, sunt niște criminali față de țară, atunci când de altă parte strigă pe toate drumurile și la toate ocaziile: «vrem războiu imediat». Râsboiul pe care îl vom duce nu e o plimbare ca în 1913. De o mie de ani Ungurii trăesc în idealul lor de dominație imperialistă. Cel de pe urmă sergent de stradă se crede un reprezentant al marei idei de stat național unitar maghiar, și luptă convins și aprins pentru ea. Răsboiul cu un astfel de popor, căruia va trebui să-i luăm însăși cetatea lui de apărare, va fi un răsboiu greu și lung și trebue să-l pregătim serios și puternic.

[Cele ce urmează au fost citite textual]. ***E acum momentul de a intrà în acțiune?***

Nu e în căderea noastă de a fixà momentul. Aceasta e datoria factorilor răspunzători, cari singuri știu ***precis*** cum stăm cu pregătirea noastră diplomatică și militară. Noi trebue să luptăm fiecare în domeniul nostru și în direcția noastră, pentru a fi așa de bine preparați ca la fie care moment să putem spune guvernului: „noi suntem gata; ce faceți?"

Ar fi fost, altfel, poate chiar dela început momentul intrării în acțiune, dacă eram pregătiți sufletește, diplomatic și material absolut complet pentru aceasta; azi, cine știe, am fi ajuns la Budapesta, făcând front comun cu Rușii pe dreapta, cari n'ar fi putut fi respinși peste Carpați, și cu Sârbii pe stânga. Cum suntem acum (la data confe-

rinței), nu e momentul (1): mai avem câtevà ceasuri încă libere, cât intrarea noastră în acțiune nu e încă *fatal* cerută. Ele trebuesc folosite nu pentru a strigă zadarnic pe străzi „războiu“, ci pentru a organiză, *noi toți,* nu numai Statul (așâ de încet în mișcările sale), cuminte, serĭos, grav, *hotărîți la moarte sau la biruință,* răsboiul, *care este inevitabil.*

DREPT INCHEIERE

Dela Mateiu, XXV 1—13:

Atunci să va asămănă împărăția ceriurilor cu zece fete, care luându-și candilele sale au ieșit întru întâmpinarea mirelui. Și cinci dintre iele era înțălepte, iară cinci nebune. Cele nebune luându-și candilele sale, nu au luat cu sine untdelemn. Iară cele înțălepte au luat untdelemn în vasele sale cu candilele sale. Deci zăbovindu-se mirele au dormitat toate și au adormit. Iară la miezul nopții s'au făcut strigare, iată mirele vine, eșiți întru întâmpinarea lui: Atunci s'au sculat toate fetele acelea și se-au împodobit candilele sale. Iară cele nebune au zis celor înțălepte: dați-ne nouă din untul de lemn al vostru, că candilele noastre să stâng. Și au răspuns cele înțălepte zicând: dar de nu ne va agiunge nouă și vouă; ci mai bine mergeți la cei ce vând și vă cumpărați. Și mergând ele să cumpere venit-au mirile. Și cele ce era gata au intrat cu el la nuntă, și s'au închis ușa. Iară mai opoi au venit și celelalte fete zicând: Doamne, Doamne, deșchide nouă. Iară el răspunzând au zis: adevăr zic vouă: nu vă știu pre voi. Drept acèea priveghiați că nu știți ziua nici ceasul, în care fiul omului va venì.

---

(1) Urmarea a arătat că aveam dreptate. «Acțiunea Națională» a încetat fără a fi grăbit nici cu o clipă acel „moment“. N'a fost „momentul“ (cum s'a văzut din actele diplomatice, pe care guvernul le-a lăsat să fie public cunoscute) nici chiar când Sârbii fuseseră respinși de Austriaci până departe înspre valea Moravei.